

FONDS B i j z o n d e r e JOURNALISTIEKE PROJECTEN

Juryrapport Brusseprijs 2016

Het gaat goed met het journalistieke boek in Nederland. Ondanks alle zorgen over ontleding en afnemende boekverkoop, blijkt juist de non-fictie meer te floreren dan ooit. In verwarrende tijden als de onze bestaat kennelijk grote behoefte aan boeken die de lezer een spiegel voorhouden, die verdieping bieden en een ánder perspectief op de werkelijkheid.

De jury van de Brusseprijs 2016 ontving een recordaantal inzendingen van 173 boeken – 30 tot 40 meer dan in voorgaande jaren. Biografieën, familiegeschiedenissen, journalistieke reconstructies, historische werken, onderzoeksjournalistiek, persoonlijke verhalen. De diversiteit was groot. Bovendien was de kwaliteit zo hoog, dat de jury voor het eerst in de geschiedenis van de Brusseprijs besloot ook een longlist bekend te maken, in de hoop aan de rijke oogst recht te doen.

De jury ontdekte interessante tendenzen in het grote aanbod. Zo viel op dat het vroegere taboe op het gebruik van ‘ik’ in een journalistiek verhaal inmiddels geheel is verdwenen. Vooral jongere auteurs schromen niet persoonlijke ervaringen te verwerken in hun boek. Of zij nu de Egyptische revolutie verslaan (Dirk Wanrooij, *Oproer. Een kroniek van de Egyptische revolutie*) de wereld van de markteconomie onderzoeken (Koen Haegens, *De grootste show op aarde. De mythe van de markteconomie*), of de Israëliëse samenleving beschrijven (Laurens Samsom, *Tegendraadse dromen. Dwars door Israël en de Palestijnse gebieden*): de jury was aangenaam verrast door hun engagement, de persoonlijke toon, en de even onbevangen als kritische blik. Alledrie behaalden een plek op de longlist.

Binnen de non-fictie lijkt een aantal genres favoriet te zijn. Zo was het aantal ingezonden biografieën opvallend groot. Ook de familiegeschiedenis, pas vijftien jaar geleden nog een zeldzaamheid in het non-fictie aanbod, geniet een niet aflatende populariteit. Evenals het ‘financiële’ boek, waarin de wondere en corrupte wereld van het grote geld voor de leek fijntjes wordt ontleed.

Elke jury legt haar eigen accenten. Waar de jury’s van de Brusseprijs in voorgaande jaren sterk hechtten aan de actualiteitswaarde van het boek, vond de jury van de Brusseprijs 2016 dat ook boeken die minder in de actualiteit zijn geworteld van maatschappelijk of journalistiek belang kunnen zijn – mits gebaseerd op gedegen onderzoek dat verder reikte dan

de studeerkamer. Ook achtte deze jury het zeer belangrijk dat de boeken goed geschreven waren - dus mooi van stijl, en helder wat betreft structuur en spanningsopbouw. Net als een roman, moet ook een goed non-fictie boek de lezer verleiden dóór te lezen – liefst met rode oortjes.

Het was niet eenvoudig om uit zoveel goede journalistieke boeken de allerbeste vijf te kiezen. De jury heeft veel werk gestoken in de beoordeling van al die interessante en belangwekkende verhalen en is bij haar keuze niet over één nacht ijs gegaan. Uiteindelijk is gekozen voor de volgende vijf boeken:

Montasser AlDe'emeh en Pieter Stockmans. *De Jihadkaravaan – Reis naar de wortels van de haat*. Lannoo

De Jihadkaravaan van onderzoeker Montasser Alde'emeh en journalist Pieter Stockmans is in vele opzichten een moedig boek. De auteurs voeren ons mee naar de bronnen van de internationale Jihadbeweging en komen op plekken waar nog weinig journalisten zijn geweest.

Het beeld van Montasser Alde'emeh in een Syrisch zwembad, pratend met de Belgische jihadisten van Jabhat el Nusra, zal de jury niet licht vergeten.

Wat is de aantrekkingskracht van de radicale Islam? Wat drijft (westerse) jongeren in de armen van IS? Op voorbeeldige wijze weten Pieter Stockmans en Montasser Alde'emeh het grote, geopolitieke verhaal steeds te verbinden met de kleine, persoonlijke geschiedenis van Montasser: een Palestijnse jongen in België die leerde te haten – maar uiteindelijk de haat in zichzelf overwon.

Montasser heeft het lef zijn familiegeschiedenis en motieven diepgaand te onderzoeken - wat uitermate verhelderend werkt voor iedereen die iets van radicalisering wil begrijpen. Het verhaal is bovendien zeer scènisch en met zwier geschreven.

Een onthullend, belangrijk, en bij vlagen ook ontroerend boek.

Arjen Fortuin. *Geert van Oorschot, uitgever*. Van Oorschot

De grote valkuil van elke biograaf is dat hij of zij zich verliest in details – en de biografie uitdijt tot een boek van bijna onleesbare omvang. De jury heeft om die reden meerdere biografieën terzijde geschoven. Het knappe van de biografie van Van Oorschot is dat deze weliswaar zeer gedetailleerd is, en zeker niet bescheiden van omvang, maar dat Arjen Fortuin er niettemin in slaagt steeds de aandacht van de lezer vast te houden. De biografie leest als een trein – 763 pagina's lang.

Arjen Fortuin, criticus bij NRC-Handelsblad, had voor zijn biografie de beschikking over liefst 16.000 brieven. Maar nergens in dit boek bezondigt hij zich aan oeverloze citeerdrift. Integendeel: elk citaat, elk sprekend detail wordt ingezet ten bate van het lopende verhaal, waarin Fortuin als verteller de regie strak in handen houdt.

Geert van Oorschot was een barse man; lastig, opvliegend, en vol van tegenstrijdigheden. De jury heeft bewondering voor de manier waarop Fortuin deze complexe persoonlijkheid weet neer te zetten: kritisch, eerlijk, maar ook met een fijn, mild gevoel voor humor.

Als biograaf duikt Fortuin diep in het soms pijnlijke privéleven van zijn hoofdpersoon. Tegelijkertijd verliest hij het grotere verhaal nergens uit het oog. Op overtuigende wijze weet hij het grote belang van Van Oorschot voor het literaire klimaat in het na-oorlogse Nederland duidelijk te maken – waardoor deze biografie óók een literatuurgeschiedenis van importantie is geworden.

Tjerk Gualthérie van Weezel. *De bekentenis. Hoe de handel in derivaten Vestia aan de afgrond bracht.* Nieuw Amsterdam

In *De bekentenis* schetst *Volkskrant*-journalist Tjerk Gualthérie van Weezel de opkomst en ondergang van Arjan Greeven, die als bemiddelaar tussen woningbouwcorporaties en internationale zakenbanken handelde in derivaten. Toen de derivatenhandel woningbouwcorporatie Vestia bijna aan de afgrond bracht, besloot Greeven zijn verhaal op te biechten en werd hij van steenrijke, corrupte bemiddelaar een straatarme – en door justitie vervolgd - klokkenluider.

De handel in derivaten is bijzonder complex en voor een leek nauwelijks te begrijpen. Toch weet Tjerk Gualthérie van Weezel de wereld van Arjan Greeven ook voor financiële analfabeten volstrekt toegankelijk te maken. Sterker: zijn boek leest als een detective en is een ware page-turner geworden. Gualthérie van Weezel weet de Werdegang van zijn hoofdpersoon zó beeldend te beschrijven, dat de lezer het drama als in een film voor zich ziet. Een documentaire film dan wel – waarin elk detail dubbel lijkt te zijn gecheckt.

De auteur vergeet daarbij geen moment dat Arjan Greeven zowel schurk als held is. Zijn benadering is even nuchter als kritisch, maar niet gespeend van mededogen. Bijzonder knap is hoe Gualthérie van Weezel de Vestia-affaire plaatst binnen de mores van de internationale bankenwereld, waarin zelfverrijking de norm is en Greeven een pion blijkt in een veel groter en vuil spel.

Marcia Luyten. *Het geluk van Limburg. De Bezige Bij.*

Het geluk van Limburg is een ambitieus boek. Journaliste en presentatrice Marcia Luyten beschrijft in deze streekgeschiedenis de opkomst en ondergang van de Limburgse steenkoolindustrie, de cultuur in de mijnkolonieën, waar het leven van de mijnwerkersfamilies geheel werd geregisseerd door kerk, mijn en staat, én het persoonlijke verhaal van Jack Vinders: de dwarse telg uit een mijnwerkersgeslacht die zelf géén kompel werd, maar leraar en zanger.

Luyten haalt dus nogal wat overhoop, en heeft zich voor elke verhaallijn bovendien grondig gedocumenteerd. Zij wil zowel de chroniqueur van de streek zijn als van een familie, zij wil zowel de wetenschapper zijn die de steenkoolindustrie onderwerpt aan een economische en politieke analyse, als de verhalenverteller die diep graaft in het soms dramatische privéleven van haar hoofdpersoon en zijn familie.

De grote verdienste van *Het geluk van Limburg* is dat Luyten al deze aspecten op een bewonderswaardige wijze heeft weten te monteren tot een verhaal dat leest als een roman. Heel slim weet ze de spanning op te bouwen én vast te houden – tot de laatste bladzijde aan toe. Haar schrijfstijl is beeldend en literair. Het ‘kleine’ en het ‘grote’ verhaal versterken elkaar steeds opnieuw.

Luyten slaagt erin een verborgen Limburgse geschiedenis tot in de kleinste details bloot te leggen – en de lezer zo tal van nieuwe inzichten te verschaffen.

Een voorbeeldig journalistiek boek, waarin alle mogelijkheden van het genre ten volle worden benut.

Chris de Stoop. *Dit is mijn hof. De Bezige Bij.*

In ‘Dit is mijn hof’ weet Chris de Stoop de journalistiek te verheffen tot ware literatuur. Elke zin is raak in dit persoonlijke boek, dat ook wel te lezen is als een eigentijds ‘j’accuse’. Het Vlaams van De Stoop leest als poëzie.

Het gegeven zou dan ook goed de basis kunnen vormen van een roman. Boerenzoon Chris de Stoop keert na de zelfmoord van zijn broer terug naar de verlaten familiehoeve op de Zeeuws-Vlaamse grens. Vanuit dat oude, krakende huis beschrijft hij het boerenleven dat was - en het boerenleven dat nu in een schrikbarend tempo verdwijnt, opgeofferd aan de ambities van de Antwerpse haven en de mileubeweging.

Chris de Stoop reist door het land van zijn jeugd, en ziet met verbijstering hoe het oude cultuurlandschap overal plaats moet maken voor ‘nieuwe

natuur'; hoe boerderijen en eeuwenoude dijken worden afgebroken ten gunste van water, veel water, grassen en vogels.

'Dit is mijn hof' is geen journalistiek boek in de klassieke zin van het woord; het is uitermate persoonlijk en naar objectiviteit wordt niet gestreefd. Evengoed vindt de jury het een boek van maatschappelijk en journalistiek belang. Op indringende wijze laat De Stoop zien wat de betekenis is van het oude boerenland – en wakkert hij een belangrijke discussie aan over hoe er met die Europese erfenis moet worden omgegaan. Bovendien demonstreert hij prachtig wat taal in non-fictie vermag.

De jury is trots op deze shortlist en elk boek is haar dierbaar. Toch kan er maar één de winnaar zijn.

Als de jury op voorhand al een 'ideaalbeeld' had van het beste journalistieke boek, dan komen in het winnende boek vrijwel alle aspecten van dat ideaalbeeld samen.

De winnaar van de Brusseprijs 2016 heeft zich gebaseerd op uitvoerig en diepgravend onderzoek, en geeft een even verrassend als verhelderend inzicht in een recente geschiedenis. Het boek weet een persoonlijk en een groter, maatschappelijk belangrijk verhaal op een voorbeeldige manier met elkaar te verbinden. Bovendien is het fraai van taal en vakkundig gemonteerd.

De Brusseprijs 2016 is door de jury unaniem toegekend aan:

Marcia Luyten met 'Het Geluk van Limburg'

De jury van de Brusseprijs,
Greta Riemersma
Hans Goossen
Judith Koelemeijer (voorzitter)

Amsterdam, 18 juni 2016.